

Hemmeleriň hemme zady bilýän ýurdy / satiriki hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Satiriki hekaýalar

написано kitapcy | 23 января, 2025

Hemmeleriň hemme zady bilýän ýurdy / satiriki hekaýa

HEMMELERIŇ HEMME ZADY BILÝÄN ÝURDY

Žurnalistikanyň altmyş ýyl bări güýjüni ýitirmän gelýän kanuny: "Bir it kimdir birini dișlese, bolup biläýjek zatdygy üçin munuň žurnalistikada hiç hili gymmaty ýok. Habaryň gazetde çykmagy üçin it adamy däl-de, adam iti dişlemeli."

Ýurduň iň uly tiražly gazetiniň redaksiýasynyň gapysyndan bir it kürsäp girdi. Gazetiň işgärleri ony gazetde işleyänleriň biriniň itidir öýtdüler. Emma selkildäp ýören bir itiň redaksiýa girmegi öň gören-eşden zatlary bolmansom, onuň yzyndan ylgadylar. Ele salnyp, daşary zyñyljagyny bilen it adam dilinde:

- Birje minut saklanyň, jenaplar! – diýende, doňup galdylar. Adam dilinde gürlemäge başlan ite it ýaly cemeleşmelimi, ýa-da hormat görkezmeli? It gazetiň ýazuw işleri boýunça redaktory görjekdigini aýtdy.
- Ol häzir ýygnakda... – diýip, jogap berdiler.
- Oň ýaly bolsa gazetiň hojaýyny bilen görüşeýin...
- Olam ýygnakda.
- Gazete jogapkär haýsam bolsa biriňiz bilen?..

Hemmesi şo gün gazetiň meseleleri boýunça ertirki ýygnaga gidipdi. It aýak diräp, iňňän möhüm habarynyň bardygyny aýdyp, dessine ýygnak gidýän zala salmaklary üçin towakga etdi.

Gazetiň işgärlerinden biri gapyny kakyp, ýygnak bolup duran zala girdi. Uzyn stolda oturan on dört kişiniň arasyndaky gazetiň baş redaktoryna:

- Başlyk, bir it siziň bilen görüşmek isleyär – diýdi.
- Aşa agras ýüzli adam bolan gazetiň eýesi:

– It? O nähili it? – diýip gygyryp sorady.

Işgär hormat bilen:

– Jynsyny bilemok, buýra-buýra tüýli owadan it. Köceki ite-hä meñzemeýär. Boýnunda bukaw barlygyna seretseň-ä, eýesi bara meñzeýär. Ganjyk...

Oturular gülüsdiler. Gazetiň eýesi agraslygyny bozman:

– Göreňokmy, häzir ýygnak geçirip durus, garaşsyn... – diýdi.

– Aýtdyk, başlyk. Emma diňlemedi. Möhüm habarym bar diýip, siziň bilen görüşjekdigini aýdýar.

– Gelsin, olar ýaly bolsa...

Işgär iki açylýan gapynyň bir tarapyny açyp, iti içerik saldy.

It:

– Bagışlaň, başlyk – diýdi. – Iňňän möhüm bir habary dykgatyňza ýetirmek üçin gzyldan gymmatly wagtyňzy alýaryn. "Möhüm habar" sözünü eşdenden, zaldaky asyl käri žurnalistlik bolan bölüm redaktorlary nädip bir itiň adam ýaly we adam dilinde gepläp bilyändigine haýran galmagy hem undup, "möhüm habaryň" nämedigi bilen gyzyklandylar.

Gazetiň ýazuw işleri boýunça redaktory:

– Bu habary öň başga gazete beren dälsiň-ä? – diýdi.

It:

– Ýok, başlyk – diýdi. – Birinji size geldim. Çünkü hojaýynym her gün siziň gazetiňizi alyp okaýar.

Diýseň medeniýetli gepleýän it:

– Başlyk! – diýdi. – Bir adam meni dışledi.

Bu gezek beýlekilere goşulyp, gazetiň baş redaktory-da güldi:

– Görýän welin sen diňe adam dilinde gürlemegi däl, žurnalistligi-de öwrenipsiň.

It:

– Men size bolan wakany gürrüň berýarin – diýip, stolda oturanlara syrtyny öwrüp, çep budundaly adam dışınıň salan agyr ýarasyny görkezdi.

Gazetiň ýazuw işleri boýunça redaktory:

– Indi muny altmyş ýyl bări hemmeler öwrendi, bilmeyän ýok... – diýdi.

– Nämäni bilmeyän ýok, başlyk? – diýip, it sorady.

– Žurnalistlikde itiň adamy däl-de, adamyň iti dışlemesiniň

möhümdigini...

Baş redaktor itiň geplemegine maý bermän:

– Bu oýnuňa hiç kimem ynanmaz – diýdi. – At gazarmak üçin gazete habar boljak bolýanyň belli. Özünde gazetde adym tutular, hatda suratlarym hem çykar diýip arzuw edýänsiň. Emma biderek azara galypsyň, gyzym...

"Gyzym" diýen badyna baş redaktoryň ýüzi çym-gyzyl boldy. Ol gazetde işleýän zenanlara hemise gyzym diýip öwrenşendigi üçin urkaçy ite-de birdenkä "gyzüm" diýäýipdi. Emma haýsydyr bir ite başgalaryň ýanynda "gyzüm" diýmegin ýerliksizdigini derhal ýadyna salyp, birküç hezek ardynjyrady-da, sözüne dowam etdi:

– Ýagny... şeýle... Seni bir adamyň dişländigini habar hökmünde gazetde berib-ä bilmeris. Emma hökman berilsin diýip aýak diräp durjak bolsaň, puluny tölärsiň, reklama hökmünde çykaraýarys.

It:

– Başlyk! – diýdi. – Men siziň tanaýan itleriňizden däl. Haýys edýärin, maňa ynanyň, bir adam hakykatdanam meni dişledi. Özume reklama bolsun diýip, sensassiýa döretjek bolamok.

Oturanylaryň biri:

– Onda näme üçin? – diýip sorady.

– Meni dişlän adamyň guduzlama ähtimallygy bar, şoň üçin. Başga itleri-de dişläp biler. Gazetde meni dişländigi barada habar çyksa, her kim özünü gorap biler. Hatda kän wagt geçmedik bolsa, meni dişlän adamy barlagdan geçirip, onuň guduz bolup-bolmandygyny hem anyklap bolar.

– Seni dişlän adamy nädip taparlar öydýäň?

– Tanaýaryn men ony, başlyk, ol meniň hojaýynym.

– Öz hojaýynyň seni dişledimi? – diýip, gazetiň baş redaktory geň galyp sorady.

– Hawa, başlyk aga.

– Yeri, ýeri, jypdyrjak bolma, bizi beýdip aldap bilmersiň.

– Aldajak bolamok, başlyk. Ynanmasaňyz sorap-idäp göräyiň.

– Kim bilyär, näme işleri gaýyryp, görgüliniň gaharyny getirip, oňa özüni dişlemäge mejbür edensiň.

– Dine meni däl-how – diýip, it janykdy. – Aýalynam dişledi.

Baş redaktor:

– Bir äriň aýalyny dişlemegi üçin guduz bolmalymy hökman... Bir erkegiň aýalyny ýa-da aýalynyň deregne goýan zenany dişlemäge haky bar. Şeýle dälmi, kärdeşler? – diýip, oturanlardan sorady.

Içlerinden biri:

– Hawa, bolman näme, är-aýalyň arasyndan bular ýaly zatlar bolup biler... – diýdi.

Ýene biri:

– Aýaly ýatyrka dişledimi? – diýip sorady.

– Ýok, başlyk – diýdi it. – Aýaly hajathanadan çykyp barýarka dişledi.

Baş redaktor:

– Bu işiň wagty-sagady bolmaz – diýdi.

– Dogrudyr welin, bu gornetin guduzlamanyň alamatyny berýär...

Baş redaktor:

– Guduzlan ýalymy? Topuljagyny hiç bir erkek şobada bilip bilmez...

It:

– Emma başlyk – diýdi. – Agzyndan hyllygy-da akyp durdy.

Ýazuw işleri boýunça redaktor:

– Olar ýaly wagtlarda adamyň köplenç hyllygam akar, başga zadam...

Baş redaktor ite şeýle diýdi:

– Seniň bu bize oýnamakçy bolýan oýnuňy häzir dünýäde bilmeýän ýok. Ýagny bir adam bir iti dişlese, munuň gazete habar bolup düşjegini hemmeler bilýär, şonuň üçin muňa hiç kim ynanmaz, toslap tapýarlar diýerler.

It salyhatlylygy elden bermän, hormat bilen gepledı:

– Adaty ýagdaýda itleriň adamlary dişleýändigine, bir adamyň iti dişlese, munuň diňe gazete habar bolup düşjegine, muny-da bireýýämden bäri hemmeleriň bilýändigine we adamlaryň maglumatlaryň iň anygyna ynanýandyklaryna düşünmän duramok. Emma ýüzden biri, müňden biri, hatda milliondan biri munuň tersine bolup bilmezmi?

– Meselem nähili? – diýip, baş redaktor sorady.

– Meselem, bir adamyň guduzlap, bir iti hakykatdanam dişländigi...

Baş redaktor bolsundan beter çişiп we ýaňsylaýy gülümsiräп:

– Bizi aldajak bolmaň bes et! – diýdi.

Ýazuw işleri boýunça redaktor:

– Ýagny seni dişlän eýäň guduzlandyr öydüp gorkýarsyňmy?

– Özüm üçin gorkamok. Çünkü iňňän gowy adam bolan hojaýynym wagtynda maňa guduza garşy sanjym etdirenđigi üçin meni näce dişlese-de guduzlamajagymy bilyärin. Meniň gorkym özüm üçin däl, beýleki itler üçin. Bir adamyň guduz bolup, bir iti dişläп biljekdigine siziň kimiň başgalary-da ynanmasa we siziň kimiň hemmeler hemme zady anyk bilyändirin öýtse, ahyrynda bar boljak zat ýene biz itlere bolar. Guduz howpunyň öňüni almak üçin guduzlanlary ýygnap aýyrmagyň deregne, hemise edilşи ýaly biziň töweregimizdäki ähli itleri öldürerler.

It näce janyksa-da, guduzlama ähtimallygy bolan eýesiniň özünü dişländigi baradaky habary gazetde berdirip bilmedi. Ahyrsoň baş redaktor iti kowdy.

Köçede gözünü açan it birinji baran gazetinden has az tiražly, emma gowy gazetleriň biri saýylýan başga bir gazetiň redaksiýasyna bardy. Ol ýerde-de oña düşünen bolmady.

It ähli gazet-žurnallaryň redaksiýalaryna aýlandy. Yöne olaryň hiç birine-de guduzlama ähtimallygy bolan eýesiniň özünü dişländigini hiç kime ynandyryp bilmedi. Bu wakany gazete çykaryp, tanymal boljak bolýandyr öýtdüler. Öwrenip, ynanýan zatlaryndan dynnym ýalja şübe duýmadylar.

Habar beriş serişdelerinden umydyny üzensoň, töweregindäki guduza ýolukmadyk görgüli itleri ýok edilmekden saklamak islän it radiostudiýa gidip, hakykaty oña aýtmaga synandy. Radiostudiýanyň başlygy-da birnäçe ýyl bări hemmeleriň bilyän "Bir it bir adamy dişlese, diňe gazet habary bolup biler" diýen kadanyň indi hiç kime gyzykly däldigini aýdyp, iti kowdy. It guduzlama ähtimallygy bolan adamyň öz itini dişländigi baradaky habary radiodan berilse, degişli işgärleriň gerekli öňüni alyş çärelerini geçirip, guduzyň ýaýramagynyň öňüni alyp boljakdygyny sözi ýer tutmasa-da, aýtmaga synanyşdy. Radiostudiýanyň başlygy:

– Tölegini töläп, reklama etdirip bilersiň... – diýdi.

It:

– Habara ynanmaýan diňleýjiler bu wakany reklama edip bereňde ynanarlarmy özi? – diýip sorady.

Radistudiýanyň başlygy reklamalaryň ynandyrmak üçin däl-de, aldamak üçin berilýändigini, muny diňleýjileriňem bilyändigini, emma adamlaryň ynanmak bilen deň derejede aldanmaga-da döwtalapdygyny aýtdy.

Radiostudiýadanam kowlan it iň soňky umydyny jemláp telewideniýä gitdi. Telewideniýäniň başlygy-da öñküleriň sözünü gaýtalady. It adamy dişlese – mundan habar bolmaz, emma adam iti dişlese – onda bu waka gazet habary bolmaga mynasypdyr. Emma munuňam şeýledigini eýýäm bilmeyän ýok. Şonuň üçin adamyň iti dişländigine hiç kim ynanmaz, hemmeler muny toslama habardyr öýder.

It gaharlanmajak bolup gepledı:

– Siz adamlar bilyändiris öýdýän zadyňyzdan hiç şübheleneneňzokmy? Müňden bir gezek töötänlük bilen ýalňyşyp biljegiňizi hiç oýuňza getireňzokmy? Bilyändiris öýdýän zadyňzyň doğrudygyny-däldigini ýekeje gezegem bolsa barlap görjek bolaňzokmy?

Telewideniýäniň başlygy:

– Bir zadyň doğrudygyny bilip durkak, näme üçin şübheleneliň? Näme üçin ony dörjeláp biderek wagtymyzy gidereliň?

Ýarasynyň yzasyndan ýaňa agsap zordan ýöreýän it ýolda indi nirä barsamka diýip pikirlendi. Ahyrynda Saglygy goraýys ministrligine bardy we ministriň ýanyna giril başardy. It bolmadyk bolanlygynda we adam dilinde gürleşip bilmese onuň ministriň ýanyna girip bilmegi mümkün däldi. Ýonekeý adamlar ministriň garşysyna çykyp bilenok. Emma bu it bir itiň adam dilinde geplemesiniň döreden haýranlygyndan peýdalanyп, ministr bilen duşuşma mümkünçiliginı gazandy. Ol ministre bolup geçenleri jikme-jik gürrüň berensoň, iňňän seresaply öňüni alyş işleri geçirilmese guduzyň ýaýrajakdygyny, ýene hemişeki bolşy ýaly bu gezegem muňa hiç hili dahly ýok itleriň günäkärlenip ýok ediljekdigini, hiç hili alňasaman, salyhatlylyk bilen düşündirdi.

Ministr ýaňsylaýy gülümsiräп:

– Sen it halyňa adamyň iti dişlemeginiň täsin waka

boljakdygyny öwrenipsiň – diýdi. – Bir itiň bilýänini adamlar bilýän däldir öýdýäňmi?

Birdenkä gaşlaryny bürüşdiren ministr gygyrmaga başlady:

– Ýit! Ýit ýok bol-a, gözüme görünme! Ýit!

Guýrugyny ýamzyna gysyp özünü zordan köçä atan it jynsdaşlary bolan itleri guduzlamadygam bolsalar, öldürilmekden halas etmek üçin näme edip biljekdigini serine aylady. Haýwan meseleleri bilen gyzyklanjagyny umyt edip Ekerançylyk we maldarçylyk ministriniň ýanyна gitdi, ol ýerdenem oňyn jogap almansoň, weterinariýa gullugyna, soňra haýwan hassahanasyna, iň soňunda-da guduz hassahanasyn gidip, degişli işgärlere, ýolbaşçylara yüz tutdy. Hemmesinden-de birmeňzeş jogap aldy:

– Bu hemmeleriň bilýän zady... Muňa hiç kim ynanmaz!

Bar zatdan ötri olaryň özleri-de ynanmaýardы.

Bütin umydyny üzen it öýüne dolanyp geldi. Şol wagtyň içinde öýuniň ýerleşýän sebitinde guduz eýýäm ýaýrajagyny ýaýrapdy.

Adamlaryň itlerimi, itleriň adamlarymy, ýogsa-da hemmesi biribirinimi – kimiň kimi disleyändigi belli däldi. Bu ýaramaz ýagdaya garşı degişli gulluklar işe girişip, guduzlan adamlary aýyrmaga, guduzlamadyklara waksinasiýa geçirmäge, guduz bolsun ýa bolmasyn – tapawudy ýok, itleriň barsyny öldürmäge başlapdylar.

Boýny bukawly we bukawnda belligi bolan itler, ýagny eýeli itler guduza garşı sanjym edilendikleri bellige alynsa, öldürilmekden halas bolýardы.

Adam dilinde gepleýän itiň bukawy we bukawnda-onuň guduz garşı sanjym alandygy barada belligi bardy. **Emma adamlara gep düşündirmek nähili kyn**, hatda munuň indi mümkün däldigine düşünipdi. Bukawny görkezmäge, bukawnda-da belliginiň bardygyny aýtmaga ýetişmäňkä özünü häkimligiň it atýançylary öldürer öýdüp gorkýardы. Hiç kime görünmejek bolup ylgaý-ylgaý şäherden çykdy. Şäheriň gyra çetindäki ýollarynyň biriniň gyra-bujaklarynda bir ýerde gizlin sümelge bardy. Bu sümelgede uzak ýaşan bir dana ýaşuly ýasaýardы. Bu ýaşulynyň özi ýaly garry iti bardy. Garry it bütin ömrünü ýaşulynyň ýanynda geçirendiği üçin olam itler baradaky ähli maglumatlary bilip, danalyga ýetipdi. Sümelgäniň ýokarky gatyndaky penjireden

uzaklary synlap duran garry we dana it gözünden uzaklaşyp ylgap barýan ite gözü düþdi. Ol bar güýjüni jemläp, ony çagyrdy.

It yzyna dolandy, sümelgä geldi. Dana it onuň nirä ylgap barýandygyny sorady.

It:

- Pasport almaga barýaryn... – diýdi.
- Bärden gitmekçimi?
- Hawa.
- Ýurduň söyeňokmy?
- Ýurdumy şeýle bir söýýärin welin, oň ugrunda şirin janymy-da gaýgyrmaryl. Emma bir akmaklyk zerarly boş ýere ölesim gelenok.
- Guduz keseli sebäpli ähli itleri öldürýärler diýip, bu ýurtdan gaçyp barýarsyň. Biraz wagt geçensoň, bu jenaýatlaram togtar. Senem şol wagta çenli öz öýünde ýa-da bärde ýatyp garaş!
- Öldürilmekden gorkup bärden gitjek bolamok...
- Onda näme üçin gitjek bolýarsyň?
- Çünkü bu ýurtda hemmeler hemme zady bilýändirin öýdýär.
- **Bu ýurtda hemmeler hemme zady bilýändirin öýtse, ýeke söz bilen ol ýurtda hiç kimiň hiç zady bilmeýändigini aňladýar.** – Dana it säginen ýaly edip, ol itden sorady: – Yeri, nirä gitmekçi bolýarsyň?
- Heniz anyk nirä gitjegim-ä bilemok, ýöne hemmeleriň hemme zady bilýändigine ynanmaýan, adamlaryň anyk maglumatlardanam yzygiderli, iň bolmanda käwagt şübhelenýän haýsam bolsa bir ýurduna gitjek.

Dana it:

– Yeri bolýar – diýdi. – Yaşym ötüsen bolmasady, güýç-kuwwatym bolsady, menem seniň bilen bile haýsam bolsa bir ýurt diýýän ýurduňa giderdum. Bilşiň ýaly hojaýynymyň kän-kän kitaply uly kitaphanasy bar. Seň bilen şol kitaphana gideli. Ol ýerde kartalara, ensiklopediyalara seredeli. Syáhatnamalary, geografiýa kitaplaryny okaly. Ilki hemmeleriň hemme zady bilýändiris öýtmeýän ýurduň nirededigini bir tapaly.

Olar tirkeşip, sümelgedäki kitaphana bardylar. Dana it

atlaslary, ensiklopediyalary, kartalary, kitaplary çykardy, ýaýdy, serdi.

– Ynha! – diýdi.

Seretdiler, gözlediler, okadylar, emma dünýäde hemmeleriň hemme zadt bilyändiris öýtmeýän ýurduny tapmadylar.

Dana it:

– Görýäň dälmi? – diýdi. – Dünýäde gidip biläýjek başga ýerimiz ýok...

– Beýle bolsa indi näme ederkäk? – diýip, adam dilinde geplän it sorady.

– Iň gowsy, adamlaryň bilyänlerine ynanman, bilyän zatlaryndan şübhelenjek günüň geljegine umyt edip, dogduk depämizde galyp garaşmak.

– Şo wagta çenli ýaşarysmyka özi bir...

Iki it dişleri bilen biri-biriniň boýnundaky bukawy goparyp aýyrdylar. Kitaphanadan we sümelgeden çykdylar. Şähere tarap ýorediler. Olar ýok edilmek üçin toplanan itleriň arasyna goşulmaga gitdiler.

Eziz NESIN.

Terjime eden: Has TÜRMEN.

Satırıki hekaýalar